

בענין הצטרפות מחללי שבת למנין עשרה

מס' חולין דף ה' ע"א

מיתבי {ויקרא א'ב'} מכם ולא כולכם להוציא את המשומד מכם בכס חלקתי ולא באומות מן הבהמה להביא בני אדם שדומים לבהמה מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה חוץ מן המשומד ומנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא.

רש"י

אלא לאו ה"ק – מקבלין קרבנות מפושעי ישראל במומר לדבר אחד חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות דהני חמירי אלמא מומר לעבודת כוכבים כמומר לכל התורה כולה דמי. האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית.

רמב"ם פ"ל מהל' שבת ה"ט"ו

השבת ועבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם. לפיכך משבח הנביא ואומר אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו וגו', וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתוך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר. בריך רחמנא דסייען.

שו"ע או"ח סי' שפ"ה סע' ג'

ישראל מומר לעבודת אלילים או לחלל שבתות בפרהסיא, אפלו אינו מחללו אלא באסור דרבנן, הרי הוא כעכו"ם. ואם אינו מחלל אלא בצנעה, אפלו מחללו באסור דאורייתא, הרי הוא כישראל ומבטל רשות.

שו"ע או"ח סי' נ"ה סע' י"א

עברין שעבר על גזירת הצבור או שעבר עבירה, אם לא נידוהו נמנה למנין עשרה.

מ"ב

או שעבר עבירה - כתב הפמ"ג דוקא עבירה שעבר לתיאבון אבל להכעיס אפילו בדבר אחד או שהוא מומר לע"ג או לחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם ואינו מצטרף:

שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ל"ג

וגם בחדושי בארתי בטעם החלוק בשבת להחשיבו כעכו"ם בין צנעא לפרהסיא שלכאורה אינו מובן הא גם בצנעא הוא באותו החומר עצמו שיש בפרהסיא מצד שבת ולענין כפירה אדרבה בצנעא יש קצת יותר כפירה כדאיתא בב"ק דף ע"ט בהחלוק בין גנב לגזלן, ובארתי שכיון שהדמיון לעובד ע"ז הוא מצד שנראה ככופר שייך זה רק באם מצד זה מחלל שבת אבל אם הוא מצד שאינו עומד בנסיון דהרוחת ממון או למלאות תאוותו אין להחשיבו ככופר, ולכן בצנעא יכול לומר שהוא רק למלא תאוותו ואף אם לא אמר כלום תלינן מצד חזקת כשרות שרק למלא תאוותו ולא מצד כופר, דחזינן שאף אוכל נבלות לתיאבון יש לו חזקת כשרות שלא יאכל להכעיס משום דהחשוד לקל לא חשוד לחמור, אבל בפרהסיא הרי מחשבתו וכוונותיו הם דברים שבלב שלא ידוע להרואים והרואים יאמרו שעושה זה מצד שהוא כופר נמצא שעשה מעשה כפירה בכל אופן אף אם בלבו הוא מאמין בה' ועושה רק מצד תאוותו דכיון שעשה לעיני רואים בהכרח הוא כאופן שהרואים יפרשו מעשיו שהם ידינהו ככופר. וא"כ בפה שידוע שרוב מחללי שבת הם בשביל תאוות הממון ויש הרבה שהולכים לביהכ"נ להתפלל ואח"כ הולכים לבית מסחרם אפשר גם שהוא בפרהסיא נידון כבצנעא שלא יאמרו הרואים כלל שהוא מעשה כפירה רק שהוא עושה עברה דחלול שבת בשביל תאוה שא"כ גם לכל דבר אינו כעובד עכו"ם וכ"ש לנ"כ.

שו"ת מלמד להועיל או"ח סי' כ"ט

שאלה: במנין שלנו יש אחד או שנים שמחללים שבת בפרהסיא לא לבד במלאכתם כי אם גם עושים מוגמר, ואפילו קידוש והבדלה אינם עושים, אי שרו לצרפם למנין.

תשובה: ... עוד יש סניף להקל דבזמננו לא מיקרי מחלל שבת בפרהסיא, כיון שרובן עושין כן, דבשלמא אם רוב ישראל זכאין, ומעטים מעיזים פניהם לעשות איסור זה הרי הוא כופר בתורה ועושה תועבה ביד רמה ופורש עצמו מכלל ישראל, אבל כיון דבעו"ה רובם פורצים הגדר תקנתם קלקלתם, היחיד חושב שאין זה עבירה גדולה כל כך וא"צ לעשות בצנעה, ופרהסי' שלו כבצנעה, ואדרבה היראים קרואים בזמננו פרושים ומובדלים, והפושעים הם ההולכים בדרך כל הארץ.

שו"ת בנין ציון החדשות סי' כ"ג

... והנה עד כה דברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא וזה מודה ע"י תפילה וקידוש ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת שדומין ממש לצדוקין דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת מפני שמעשה אבותיהן בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין עובדי ככבים כמבואר (סי' שפ"ה) וכ"כ גם המב"ט (סי' ל"ז) ואפשר נמי דצדוקין שלא הורגלו בתוך ישראל ולא ידעו לעיקרי הדת ואינם מעיזין פניהם נגד חכמי הדור לא חשבי מזידין וכו' יע"ש. והרבה ממושעי הדור דומין להם ועדיפי מהם שמה שמחמיר הר"ש בקראים להחשיב יינם י"נ אינו מפני חילול מועדות שדומה לשבת בלבד אלא מפני שכפרו גם בעיקרי הדת שמלין ולא פורעין ואין להם דיני גיטין וקדושין שע"ז בניהם ממזרים. ובזה רוב הפושעים שבזמנינו לא פרצו. ולכן לענ"ד המחמיר להחשיב נגיעת יין של הפושעים הללו לסתם יינם תבוא עליו ברכה. אכן גם למקילים יש להם על מה שיסמכו אם לא שמבורר לנו שיודע דיני שבת ומעיז פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד שזה ודאי כמומר גמור ונגיעת יינו אסור. כנלענ"ד הקטן יעקב.

ר' עקיבא איגר

ועי' בתשו' דנשאלתי די' א' בעיר שמפורסם למחלל שבת בפרהסיא והוא מוהל מומחה ורבים מכבדים אותו למול בניהם אם הוא כשר למול, וכן אותן שנימולו על ידו אם צריכים הטפת דם ברית. דכתבתי אף דממה שכ' התשב"ץ בתשובה ח"ג ענין מ"ג ושם בסי' מ"ד דמחלל שבת דהוי מומר הא ליתא אלא בעבודת קרקע. קשה לי לעשות סניף מזה כיון דהוא מילתא דתמי' ובעניי לא מצאתי יסוד לזה ולא מצאתי חבר לזה בפוסקים, מ"מ במה שמפורסם שמחלל שבת בפרהסיא אפשר ע"י שיש לו חנות פתוחה לישא וליתן בשבת, וכן נוסע לדרך בחנות אפשר דכותב ג"כ, וכן בהולכי דרך בסוסי' ביום השבת, ובאלו דהוי רק אסורי דרבנן לא הוי מומר לכה"ת כמ"ש הפר"ח והתב"ש, ואף דביושב בחנות אפשר דכותב ג"כ, וכן בהולכי דרך בסוסי' אפשר ששותין טוטין, מ"מ מאן יימר דעושי' כן בפני עשרה מישראל ואם עושה כן עם חברים כמוהו מספר י' אנשים וכולם יחד מחללי' שבת מאן יעיד ע"ז הלא כולם פסולי עדות נינהו, ואף אם עמהם ב' כשרים שרואי' ומעשיהם מ"מ אם נדון לכל א' בכלל מחללי שבת בפרהסיא, ממילא חבריו מומרים לחלל שבת בפרהסיא, ולא נעשה בפני עשרה ישראלים כשרים, דנראה דבפני י' מומרים לכה"ת שאין זה בכלל פרהסי' עשרה ישראל, ולזה ראוי לירא ד' שלא לכבד לאיש כזה למול בנו, אבל למחות דלא ימול אם אין מוהל אחר בעיר, או באיזה ענין דחק, לא, כמש"ל דאפי' במשומד דבכה"ג כשר למול, ואפשר דלענין מחללי שבת בפרהסיא מקרי דחק שלא לעשות ריבות וקטטות ועכ"פ אין מהחויב לחקור ולברר אם חילל שבת במלאכה דאורייתא בפני י' מישראל ואת צנועים חכמה.

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ג - אורח חיים סימן נו

לפי זה מתברר בודאות גמורה כמ"ש, שלא אמרו; אין פרהסיא פחותה מעשרה, אלא לענין מסירת נפש על קדוש ה', ולפיכך מ"ש הבאה"ט משם בה"י: לענין שחיטה בעיני בפני עשרה אנשים, אינו כהלכה לע"ד, וכמ"ש בתשובתי הקודמת, והנה חזיתיה למעכ"ת שעמד על סתמיות דברי מרן בהלכות שבת והלכות שחיטה, ולכן כתב: לחלק דשבת דקילא שהיא כעכו"ם ולא עכו"ם ממש לכן בעיני פרהסיא וחוצפא ובזה גם הש"ך מודה, לא כן עכו"ם דחמירא שהוא ככופר בכל התורה כולה אפילו שאינו עובר בפני עשרה הוי מומר, ולא פליגי, ומזה בא לידי מסקנא דלדעת מרן וב"ה וש"ך מחלל שבת בפרהסיא הוי לפני עשרה, ואין דברי מעכ"ת נהירין לי דבאמת שבת וע"ז שווים בדינם לכל דבר, דכל הכופר בחדוש ומעשה בראשית ומכל שכן המעיד במעשיו נגד אמונת החדוש הרי הוא עובד ע"ז: לכחות הטבע או האלילים, והדברים ברורים, ועוד דמי שנאמר עליו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג איננו נחשב כמומר חלילה, אלא שלא קדש את ה', וכן כתב הרמב"ם ז"ל: ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו וכו' שאין שאין מלקין או ממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים והתראה (הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ד').

ובודאי שאיש כזה שלא עמד בנסיון אינו נקרא מומר לע"ז ולא לכל אחת מהמצות שעבר לאונסו, ומעתה אם לענין מסירת נפש חייב ליהרג אפילו אם עובר שלא בפני עשרה, לדעת הש"ך, כל שכן הוא לעובר בזדון וביד רמה שהוא נקרא מומר אפילו שלא בפני עשרה, ולא מצאנו ולא שמענו שאין כפירה ואין עדות אלא בעשרה ובחוצפא.

לכן נראה ברור כמ"ש: שדוקא לענין מסירת נפש הוא דבעיני בפני עשרה, אבל לענין מחלל שבת בזדון לא בעיני בפני עשרה וצרוף חוצפא, אלא אפילו שלא בפני עשרה כגון מחלל שבתו בשוק זהו פרהסיא.

ודברי החתם סופר דכתב דחלול שבת אינו כע"ז ממש ומשום הכי בעי צירוף עדות נפלאו ממני, ולע"ד נראה עיקר כמ"ש.

ולכן מחלל שבת בזדון ובפרהסיא דהיינו במקום השוק או דרך חוצפא של פריקת עול, שחיטתו אסורה.

חזו"א או"ח סי' פ"ז ס"ק י"ד

יד) ותינוק שנשנה צון העכו"ם דינו כישראל ושחיטתו מותרת שהיא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשבץ לא יזיד לנלתי שב, אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשבץ דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי החזונות הדיינים כאשר יופיעו צרות קדשם בהכרעת דינו, ומה שנהלקו אחרונים ז"ל בלדוקים צרות האחרונים אי חשיבי כאנוסים היינו בהכרעת שיעור הידיעה שידעו ממלאות ישראל ושחזותיהם פירשו מהם וגותנים כתף סוררת, אי דיינין להו כשיעור ידיעה למחשצ מזיד, או לא ואכתי אנוסים הם ובאמת לריך לדון על כל איש ואיש צפרע [וצמ"צ סי' שפ"ה סק"א וצ"ה"ל] שם הוא צ"ה, דעת כל הפוסקים דגם לדוקי מחלל שבת צפרהסיא דינו כעכו"ם לענין ציטול רשות וחמה על הצ"י והע"ז והמ"א שהקילו, וחמה מאד דברי צ"י צעלמו הביא דברי תו ודן רק על בני לדוקים דשכחי גבן דבהן שפע צ"י דמעשה אבותיהן צדיקה אצל הדיקום שצמן הש"ם ודאי מזידין היו, וכן הדיקום שצמ"ס זמן הגאונים אפשר דמזידים היו, וכל דברי הפוסקים שהביא הוא על לדוקים שצמן הש"ם, ומה שטען סב"ס סוף שייך שלא ילמוד ממשעיהם אין זו עענה דלא אמרו חכמים אלא צמי שדינו כעכו"ם ולא בכל מתנהג בדרך עקש, ועיי תו ס"א צ"י ד"ה הדר, דלא גזרו בלדוקי ובתי אלא אנצ עכו"ם] וכמו כן אותן שאצותיו פראו מדרכי הציבור והוא נתגדל ללא תורה. דינו כישראל לכל דבר, ונמי לריך למוד שיעור ידיעתו אי לא השיב מזיד, ואותו שדיינין ל"י כאנוס זוכין עירוב צבורו.

שו"ת מנחת אשר ח"א סי' י'

וידעתי שיש אומרים שבזמנינו, עידן התקשורת ההמונית, שאין לך אדם שאינו יודע שמצווים אנו עפ"י תורתנו הקדושה בשמירת השבת שוב אין לך תינוק שנשבה אלא כל המחלל שבת בפרהסיא דינו כמומר, אך לענ"ד היא הנותנת, ואדרבה, ומסתבר שבזמנינו שכלי התקשורת נותנים תמונה מעוותת ושלילית של שומרי גחלת הדת ומסיתים נגד הדבקים בתורה והחינוך הנכרי משריש בלב התינוקות זלזול מוחלט בכל קדשי ישראל, מסתבר טפי שדינם כתינוקות שנשבו, שהרי לדעת החולקים על הרדב"ז וכן לדעת החזו"א אין גדר זה תלוי בדיעות המצוות אלא בהכרה ובחינוך, ודו"ק בזה.

שו"ת הראשון לציון ח"א סי' כ"ו

וכבר נתבאר לעיל שיש להסתמך ע"ד החזון איש (הנ"ל), שמכיון שאין אנו יודעים להוכיח כראוי (ערכין טז:), נחשב אצל מחללי השבת כקודם תוכחה, ויש לדונם כשוגגים ואנוסים, וכתינוק שנשבה בין העכו"ם. ע"ש.

ומזה גם בזמנינו שאין אנו יכולים להעמיד את הדת על תילה, כמו שכתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן קסה אות ג), בשם הגאון ר' יוסף מפרונא. ע"ש. וגם רבים מושפעים מהתקשורת החילונית, שיש מהם שכותבים דברי כפירה, זלזול בגדולי התורה, פריצות, והסתה נגד כל דבר שבקדושה. נואם המחלל שבת בפרהסיא נוהג להתפלל בשבת, ולקדש על היין בביתו, אלא שאחר כך הוא מחלל שבת, הרי הוא מודה ומעיד על מעשה בראשית, ויש להקל בו יותר, שהרי אינו כופר במעשה בראשית, וכמו שכתב בשו"ת בנין ציון החדשות (סימן כג), ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (סימן מט). ועיין עוד בספר יד יהודה (יורה דעה סימן ב בפירוש הארוך סק"ט). ודו"ק.